

В. Б. Великорода,
кандидат філологічних наук, доцент
(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)
vtkhir@yahoo.com

Л. Р. Небелюк,
магістр факультету іноземних мов
(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)
nebeliuk@meta.ua

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕВФЕМІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ДІЙ ПОЛІТИКІВ

У статті проаналізовано концептуально-метафоричні евфемізми на позначення негативних дій політиків. Виділено лексико-семантичні зв'язки зі сфер знань адресата, що сприяють покращенню, позитивному сприйняттю одиниць через концептуальні метафори. Застосовано теорію концептуальної інтеграції для аналізу концептуальних метафор, що лежать в основі евфемістичних одиниць. Описано особливості асоціативного сприймання досліджуваних евфемізмів у мовленні.

Дослідження евфемізмів до сьогодні здебільшого проводились в межах стилістичних, лексико-семантичних чи функціонально-прагматичних розвідок [1–3]. Концептуальні характеристики евфемізмів та когнітивні процеси евфемізації небажаних аспектів реальності у політичному дискурсі залишаються поза увагою лінгвістів, що й спонукало до написання цієї статті, метою якої є аналіз концептуально-метафоричних евфемізмів на позначення негативних дій політиків. **Завдання дослідження** – вивчення особливостей концептуально-метафоричних евфемізмів із застосуванням теорії концептуальної інтеграції, опис особливостей асоціативного сприймання досліджуваних концептуально-метафоричних евфемізмів у мовленні. Відповідно, **об'єктом дослідження** є концептуально-метафоричні евфемізми як засоби вторинної номінації денотатів на позначення негативних дій політиків, а **предметом дослідження** – їх концептуальні характеристики.

Феномен евфемізації не випадково такий поширений у політичному дискурсі англійської мови. Оскільки політика – це діяльність, спрямована на захоплення та утримання влади, політики часто застосовують різні тактики, методи та прийоми, які не завжди є прийнятними для населення. Політичні евфемізми застосовуються з метою покращення уявлень реципієнтів щодо політики, репутації та дій політичних діячів. У нашій статті ми розглядаємо концептуальні характеристики евфемізмів на позначення негативних дій політиків, застосовуючи теорію концептуальної інтеграції (блендингу). Концептуальна інтеграція – це загальна когнітивна операція на рівні з аналогією, рекурсією, ментальним моделюванням, концептуальною категоризацією, фреймуванням [4: 133]. В теорії концептуального блендингу основною одиницею когнітивної організації є вже не концептуальна сфера (як в теорії концептуальної метафори Лакоффа та Джонсона), а ментальний простір (mental space). Ментальні простори не є еквівалентами сфер, вони радше залежать від них: простори представляють певні сценарії, які структуруються сферами. Цій теорії властива багатопросторовість. Виділяють 4 основні ментальні простори: 2 вхідні простори (Input space 1, Input space 2), до яких входять так звані сценарії; родовий простір (Generic space), що представляє концептуальну структуру, яка властива двом вхідним просторам, та простір бленду (Blended space), де матеріали з двох вхідних просторів поєднуються та взаємодіють [5: 101]. В теорії концептуальної інтеграції в результаті поєднання сценаріїв двох просторів виникає новий простір, тобто утворюється новий сценарій, який включає у себе деякі елементи із двох вхідних просторів, а також набуває деякого нового смислу, який виникає в результаті інтеграції не поєднуваних елементів. Теорія концептуальної інтеграції виділяє блендинг як інтерактивний (онлайн) процес, який відображає як закріплені метафори, так і утворює недовготривалі і нові концептуалізації, щоб доповнити їх, тоді як теорія концептуальної метафори лише аналізує метафору як стійкий систематичний зв'язок між двома концептуальними сферами, співставлення між якими відбувається на основі структури знань, які зберігаються у довготривалій пам'яті [5: 101]. Оскільки евфемізм є одиницею вторинної номінації і може утворювати новий, покращений смисл [1: 5], теорія концептуальної інтеграції дає більші можливості для виділення концептуальних характеристик евфемізмів завдяки інтерактивному онлайн процесу, який дає змогу чітко виділити та проаналізувати цей новий смисл (концепт), утворений в результаті концептуальної евфемізації, а також проаналізувати процес переконцептуалізації, що може призвести до зміни погляду (думки) реципієнта та реакції щодо негативних дій політиків.

Нам вдалося виокремити конкретну сферу знань для концептуально-метафоричних евфемізмів, спрямованих на вуалювання та покращення змісту деяких негативних політичних дій, яка виражається концептуальною метафорою **POLITICS IS SPORT**. Концепт **SPORT** є добре відомий мовцям та справляє тільки позитивні враження, адже спорт – це пропаганда здорового способу життя та чесної конкуренції. Більше того, в спорті є також свої тактики та прийоми, а також притаманний тільки цій сфері лексикон, що широко використовується, політиками: *to throw in the towel* (to concede defeat), *behind the eight ball* (in serious difficulty), *to bend the rules* (to act illegally), *own goal* (campaign which damages originator), *player* (non-critical and unthinking supporter), *score*

adjustment (giving higher marks to non-white), *Great Game* (the 19th-century rivalry between Britain and Russia for empire and influence in Asia).

На рис. 1 наведено аналіз вищенаведеної концептуальної метафори за допомогою теорії концептуальної інтеграції:

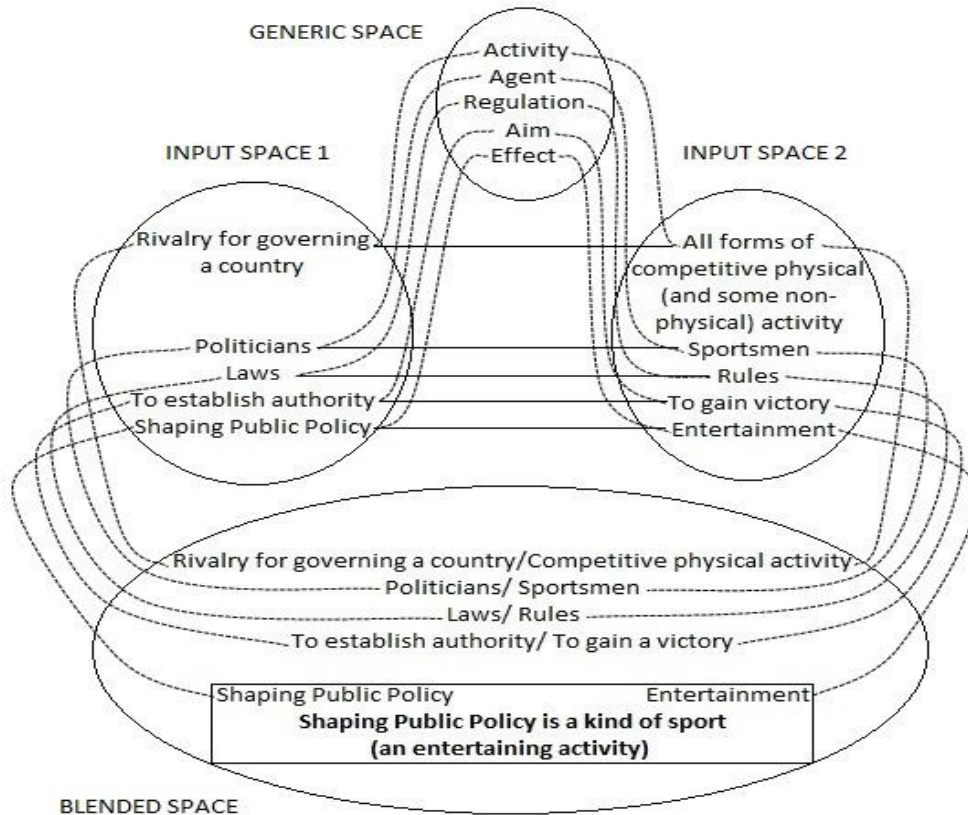

Рис.1. Концептуальна мережа: *Politics as sport*.

Суцільні лінії на Рис.1 представляють перехресну відповідність, яка встановлює перенесення між двома вхідними просторами. Штрихові лінії позначають проектування між просторами. Спочатку ми виділяємо два вхідні простори: політика (вхідний простір 1) та спорт (вхідний простір 2), із прямим проектуванням з простору-джерела **Sport** на простір-ціль **Politics**, що супроводжується серією закріплених відповідностей між аналогами. Проте аналіз перенесення з простору-джерела на простір-ціль не може пояснити основний елемент значення концептуальної метафори, що закладена в основу досліджуваних евфемізмів. Спочатку до простору бленду відбувається проекція співставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле. Окрім перейнятих структур із вхідних просторів бленд розвиває новий емергентний смисл, який є результатом співставлення невідповідних елементів: формування державного правління (наслідок політики) та розвага (наслідок спорту). Це співставлення підводить нас до основного висновку, який і є тим новим смислом, що розвиває бленд під час інтеграції непослудованих елементів (інтерактивний процес), що формування державного правління є видом спорту (розважальною діяльністю). За допомогою цієї концептуалізації політики завуальовують негативні дії, використовуючи спортивний лексикон, наділяючи політику ознаками та властивостями спорту. В результаті, в реципієнтів виникають асоціації щодо політики як чіткої, чесної, спрямованої на досягнення високих цілей діяльності. Часто негативні дії політиків концептуалізуються як певні невдачі у спорті і не викликають у реципієнтів негативних реакцій, оскільки поразка у спорті не є ганебним чи незаконним явищем. Політика представляється як діяльність задля розваги, втрачається характер важливості і серйозності цієї справи, таким чином, перед реципієнтами не постає ніяких негативних наслідків, до яких може призвести політика.

Політичний дискурс англійської мови характеризується великою кількістю евфемізмів на позначення номінації "брехня". Візьмемо до уваги та проаналізуємо метафоричні евфемізми *embroidery* (lying), *to embroider the truth*, *to embroider reality*, *to embroider the facts* (to lie), в основу яких закладена метафора **LYING IS EMBROIDERY**.

У вхідному просторі 1 розгортається сценарій брехні, у вхідному просторі 2 – процес з досить позитивною конотацією – вишивання. До простору бленду відбувається проекція співставлених елементів із двох вхідних просторів, які в цьому просторі зливаються в одне ціле, тобто бленд вміщає тільки один процес, що відповідає як процесу передачі неправдивих фактів, так і вишиванню, те ж відбувається із засобами та основами. Окрім злитих елементів із вхідних просторів бленд розвиває новий емергентний смисл, який утворюється на стикі

непоєднаних елементів: мети брехні – обманути – та мети вишивання – прикрасити. Теорія концептуальної інтеграції дає змогу побачити ці непоєднані елементи, які й підштовхують реципієнта до висновку, що брехня – це прикрашена правда. Відбувається інтерактивний (онлайн) процес, який надає новий смисл (концептуалізацію), що доповнює злиті елементи з двох вхідних просторів. Таким чином, евфемізми на основі цієї метафори здатні впливати на асоціативне мислення реципієнта, викликаючи переосмислення такого поняття як брехня. В результаті, в реципієнтів виникає позитивна або нейтральна реакція на це негативне явище, а також руйнується логічна межа між правдою та брехнею.

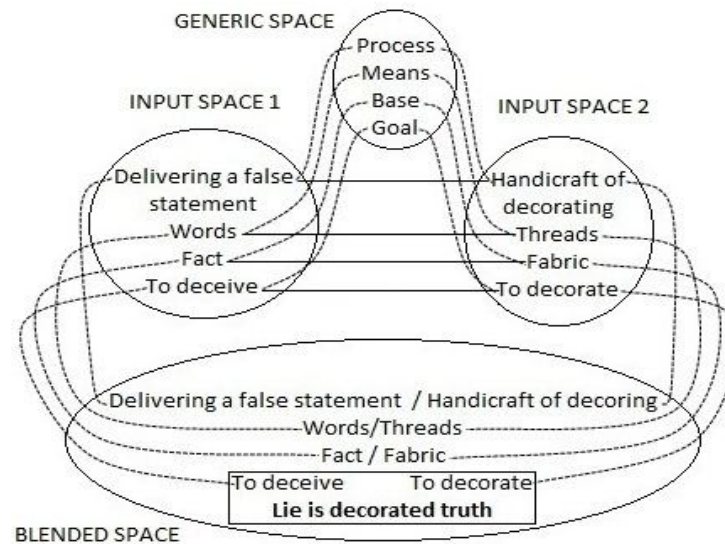

Рис.2. Концептуальна мережа: Lying as embroidery.

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що вивчення особливостей концептуально-метафоричних евфемізмів із застосуванням теорії концептуальної інтеграції дозволяє простежити та проаналізувати утворення нового (покрашеного) смислу, який утворює евфемізм. Це стає можливим саме завдяки інтерактивному (онлайн) процесу, що відбувається в бленді при взаємодії непоєднаних елементів із вхідних просторів. Властивість розвивати такий новий емергентний смисл відсутня в аналізі теорії концептуальної метафори, яка обмежується лише встановленням відповідностей між елементами сфери цілі і сфери джерела та перенесенням з однієї сфери в іншу. Отже, на основі виокремлених концептуальних метафор можемо зробити **висновок**, що метафоричні евфемізми на позначення негативних дій політиків характеризуються концептуалізацією через простори, які несуть у собі характер зайнятості на дозвіллі, оскільки вишивання є рукоділлям, яке часто виступає в ролі хобі, як і спорт, який приносить задоволення багатьом людям. Таким чином, політика виступає перед реципієнтами як ненав'язлива, корисна, розважальна діяльність, яка не призводить до негативних наслідків.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження концептуальних характеристик евфемізмів із застосуванням теорії концептуальної інтеграції інших лексико-семантичних розрядів, зокрема евфемізмів сфери медицини та евфемізмів на позначення соціальних і релігійних табу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : 10.02.04 : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / В. Б. Великорода. – Львів, 2008. – 20 с.
2. Holder R. W. How Not to Say What You Mean : Dictionary of Euphemisms / R. W. Holder. – New York : Oxford University Press Inc., 2002. – 521 p.
3. Rawson H. A Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk / H. Rawson. – New York : Crown Publishers, Inc., 1981. – 312 p.
4. Fauconnier G. Conceptual Integration Networks / G. Fauconnier, M. Turner // Cognitive science. – 1998. – Vol. 22 (2). – P. 133–187.
5. Grady J. E. Blending and Metaphor / Grady J. E., Oakley T., Coulson S. // Metaphor in cognitive linguistics, G. Steen & R. Gibbs (eds.). – Philadelphia : John Benjamins, 1999. – P. 101–124.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Velykoroda V. B. Semantychni ta funktsional'no-pragmatychni kharakterystyky evfemizmv v angliiskii movi [Semantic and Functionally Pragmatic Characteristics of Euphemisms in the English Language] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : 10.02.04 / V. B. Velykoroda. – Lviv, 2008. – 20 s.

2. Holder R. W. How Not to Say What You Mean : Dictionary of Euphemisms / R. W. Holder. – New York : Oxford University Press Inc., 2002. – 521 p.
3. Rawson H. A Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk / H. A. Rawson. – New York : Crown Publishers, Inc., 1981. – 312 p.
4. Fauconnier G. Conceptual Integration Networks / G. Fauconnier, M. Turner // Cognitive science. – 1998. – Vol. 22 (2). – P 133–187.
5. Grady J. E. Blending and Metaphor / Grady J. E., Oakley T., Coulson S. // Metaphor in Cognitive Linguistics, G. Steen & R. Gibbs (eds.). – Philadelphia : John Benjamins, 1999. – P. 101–124.

Матеріал надійшов до редакції 27.03. 2013 р.

Великорода В. Б., Небелюк Л. Р. Концептуальные характеристики эвфемизмов, обозначающих негативные действия политиков.

В статье анализируются концептуально-метафорические эвфемизмы, обозначающие негативные действия политиков. Выделяются лексико-семантические компоненты из сфер знаний адресата, которые способствуют улучшенному, позитивному восприятию единиц посредством концептуальных метафор. Применяется теория концептуальной интеграции к анализу концептуальных метафор, лежащих в основе изучаемых эвфемизмов. Описываются особенности ассоциативного восприятия изучаемых эвфемистических единиц в речи.

Velykoroda V. B., Nebeliuk L. R. Conceptual Characteristics of Euphemisms Denoting Politicians' Negative Activities.

The article deals with analyzing conceptually metaphorical euphemisms denoting politicians' negative activities. The lexical-semantic components from the addressee's spheres of knowledge that contribute to ameliorated, positive perception of the nominations through conceptual metaphors are singled out, and the conceptual integration theory to the analysis of the conceptual metaphors, on which euphemisms under study are based on, is applied. The analysis is done on the examples of conceptual metaphors "Politics is Sport" and "Lying is Embroidery", and involves the description of the associative perception of the analyzed euphemisms.